

KRZYSZTOF NIEWIADOMSKI¹, IRENEUSZ ZAWŁOCKI²

Komunikacja interpersonalna w procesie kształcenia akademickiego

Communication in University Education

¹ Doktor, Politechnika Częstochowska, Instytut Socjologii i Psychologii Zarządzania, Polska

² Doktor inżynier, Politechnika Częstochowska, Zakład Podstaw Konstrukcji Maszyn, Polska

Streszczenie

W artykule poruszony został problem dotyczący komunikacji pomiędzy nauczycielami akademickimi a studentami. Powodem podjęcia tematu były rozmowy ze studentami, z których wynikało, iż ta komunikacja nie jest najlepsza. Podjęta została próba określenia, jakie czynniki wpływają na skuteczną komunikację, a jakie ją zakłócają. Studenci uważają, że takie czynniki, jak wiek, płeć czy stopień naukowy nauczyciela, raczej nie wpływają na efektywność komunikacji. Na to, co przede wszystkim źle wpływa na komunikację w opinii studentów, ma wpływ, jak to określili, wywyższanie się, niezrozumiałość zajęć, zbyt ciche mówienie, spóźnianie się, brak odpowiedzi na maile, mała aktywność ze strony prowadzącego zajęcia oraz nadmierny stres na zajęciach. Artykuł może się przyczynić do lepszego zrozumienia oczekiwań studentów w zakresie komunikacji w procesie dydaktycznym.

Słowa kluczowe: komunikacja, nauczyciel akademicki, student, skuteczność komunikacji

Abstract

This article shows the problem of the communication between academic teachers and students. The reason for the topic was to talk to students from which it was revealed that this communication is not the best. An attempt has been made to determine what factors affect effective communication and what distorts it. Students believe that factors such as age, sex or teacher's academic grade do not affect the effectiveness of communication. First of all, bad influence on communication in the opinion of students is influenced by what they describe as exaggeration, incomprehension of activities, too quiet speaking, delaying, lack of response to e-mails, little activity from the tutor and excessive stress in class. This article can help to better understand the expectations of students in communication in the teaching process.

Keywords: communication, academic teacher, student, communication efficiency

Wstęp

Świat człowieka jest przede wszystkim światem społecznym, na który składają się różnorodne kontakty, relacje, układy, więzi interpersonalne mające istotne znaczenie dla harmonijnego rozwoju każdej osoby ludzkiej. Proces nauczania – uczenia się to przykład procesu komunikowania. Założeniem tak rozumianego komunikatu jest wywieranie wpływu i osiąganie założonych celów – zmian w zachowaniu uczącego się. W procesie komunikowania się pomiędzy nauczycielem a uczniem istotne są: treści komunikatu, środek prezentacji komunikatu, nośniki służące prezentacji treści komunikatu.

Do kompetencji komunikacyjnych nauczyciela zalicza się:

- zdolność odbierania komunikatów,
- świadomość zaistnienia różnego rodzaju zakłóceń oraz umiejętność umiejscowienia ich w procesie kształcenia,
- umiejętność dialogowego porozumiewania się,
- umiejętność przyjęcia postawy niedyrektywnej,
- umiejętność komunikowania się na poziomie empatii.

Zdolność do odbierania komunikatów wiąże się z umiejętnością aktywnego słuchania polegającą na cierpliwym i uważnym wysłuchiowaniu tego, co student ma do powiedzenia, bez przerywania jego wypowiedzi; to także otwartość na punkt widzenia studenta oraz powściągliwość w wyrażaniu własnego zdania. Ważny jest również kontakt wzrokowy, używanie zachęcających zwrotów lub pytań. Nabycie przez nauczyciela kompetencji komunikacyjnych umożliwiających odgrywanie roli aktywnego słuchacza zależy od:

- posiadanej wiedzy na temat warunków otwartego komunikowania się,
- uświadomienia sobie celów własnych i studenta,
- zastąpienia stereotypowych zachowań bardziej twórczymi,
- znajomości stylów słuchania,
- wypracowania u siebie takich cech, jak: obiektywizm, otwartość, autentyczność, cierpliwość, dokładność, wrażliwość i entuzjazm,
- posiadanie umiejętności weryfikowania, interpretowania, parafrazowania, reagowania werbalnego i pozawerbalnego, rozpoznawania logiki wypowiedzi.

Umiejętność słuchania zapewnia warunki do podmiotowego traktowania studentów poprzez wyzwalanie ich aktywności i dobrego samopoczucia. Może też być czynnikiem podnoszącym akceptację, dającym wsparcie, poczucie szacunku i godności. Ważnym komponentem kompetencji komunikacyjnych nauczyciela jest świadomość istnienia różnego rodzaju zakłóceń w przebiegu komunikacji. Do zaburzeń tych zalicza się:

- nieuwzględnienie możliwości słuchaczy,
- sprzeczność języka ze słowami,
- komunikację jednostronną.

Wyniki badań

W celu określenia oczekiwań studentów w zakresie komunikacji w procesie dydaktycznym przeprowadzono badania ankietowe (12 pytań) wśród studentów uczelni technicznej. Wzięły w nich udział 72 osoby; w tym 52 kobiety i 20 mężczyzn. W opracowaniu przedstawiono wyniki odpowiedzi na kolejne pytania ankietowe.

1. *Im wyższe wykształcenie nauczyciela akademickiego, tym lepsza komunikacja ze studentem?*

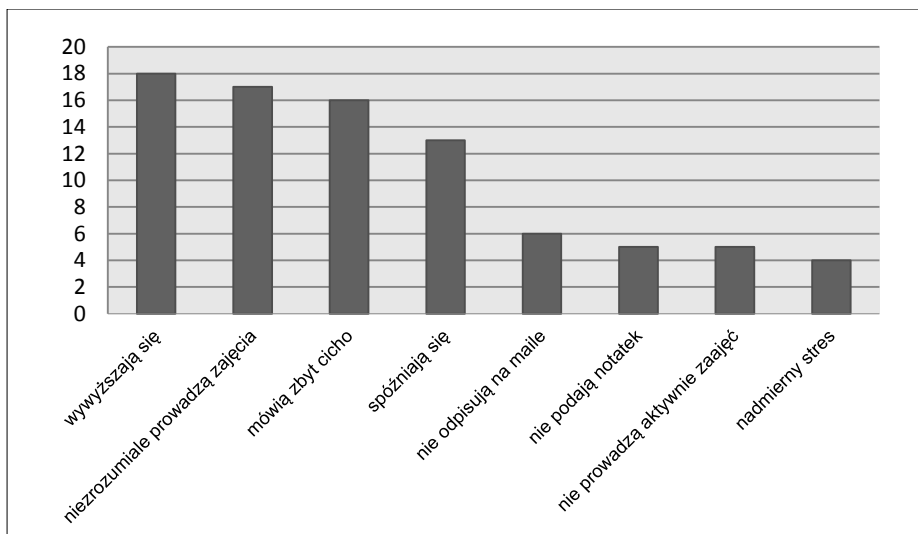
Tak odpowiedziało 14 osób badanych, 13 osób nie miało zdania, a 45 odpowiedziało, że nie.

2. *Czy płeć nauczyciela ma wpływ na komunikację ze studentem?*

Kobiety są lepszymi nauczycielami i lepiej się komunikują – odpowiedziało 6 osób, że mężczyźni się lepiej komunikują – 12 osób, nie ma to większego znaczenia – 54 osób.

3. *Czy wiek nauczyciela ma wpływ na skuteczną komunikację:* w opinii 22 osób młodszy nauczyciele są bardziej komunikatywni, 7 osób – starsi. 43 osoby stwierdziły, że wiek nie ma znaczenia.

4. *Jakie błędy komunikacyjne popełniają najczęściej nauczyciele akademicy?* (rysunek 1)

Rysunek 1. Błędy komunikacyjne popełniane przez nauczycieli akademickich

Źródło: opracowanie własne.

Wywyższają się (18 wskazań), niezrozumiale prowadzą zajęcia (17), mówią zbyt cicho (16), spóźniają się (13), nie odpisują na maile (6), nie podają notatek (5), nie prowadzą aktywnie zajęć (5), nadmierny stres (4). Inne: śpieszą się

z materiałem, jednostronna komunikacja, nuda na zajęciach, brak tłumaczenia problemów, nadmiar prezentacji, powtarzanie się, brak intonacji głosu, nadmierne przywiązanie do tytułu naukowego, szybkie prowadzenie prezentacji, skupiają się na lepszych.

5. *Jakie cechy osobowości nauczyciela sprzyjają dobrej komunikacji?*

Otwartość (36 wskazań), poczucie humoru (24), empatia (10), komunikatywność (7), przyjazność (6), punktualność (4), wygląd (4), życzliwość (3), charakter (2), towarzyskość (2), uprzejmość (2). Inne: ugodowość, rozmowność, wyrozumiałość, emocjonalność, pogoda ducha, zainteresowania, cierpliwość, sprawiedliwość, inteligencja, szczerość, wrażliwość, sympatyczność.

6. *Jaki rodzaj zajęć najbardziej sprzyja dobrej komunikacji?*

Ćwiczenia (42 wskazania), laboratoria (9), wykłady (8), dyskusje (5), seminaria (5), ćwiczenia projektowe (3), zajęcia praktyczne (3), zajęcia terenowe (2), zajęcia w grupach (2). Inne: dialog, zajęcia integracyjne, forma rozmowy.

7. *Nauczyciele akademicki częściej traktują studenta:* A – jako ucznia dorosłego (osobowość niezależna), B – jako ucznia szkolnego (osobowość zależna).

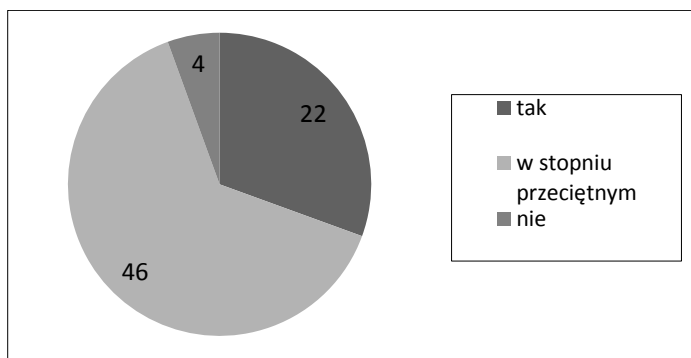
Odpowiedzi: A – 48 wskazań, B – 28.

8. *Zdarza mi się, że po zakończonych zajęciach zadaję prowadzącemu pytania:* A – bardzo często, B – często, C – rzadko, D – nigdy.

Odpowiedzi: A – 0 wskazań, B – 10, C – 48, D – 14.

9. *Nauczyciele akademicki w większości są chętni do pomocy w razie wystąpienia problemów komunikacyjnych:* A – tak, B – w stopniu przeciętnym, C – nie.

Odpowiedzi: A – 22 wskazania, B – 46, C – 4 (rysunek 2).

Rysunek 2. Pomoc nauczycieli w problemach komunikacyjnych

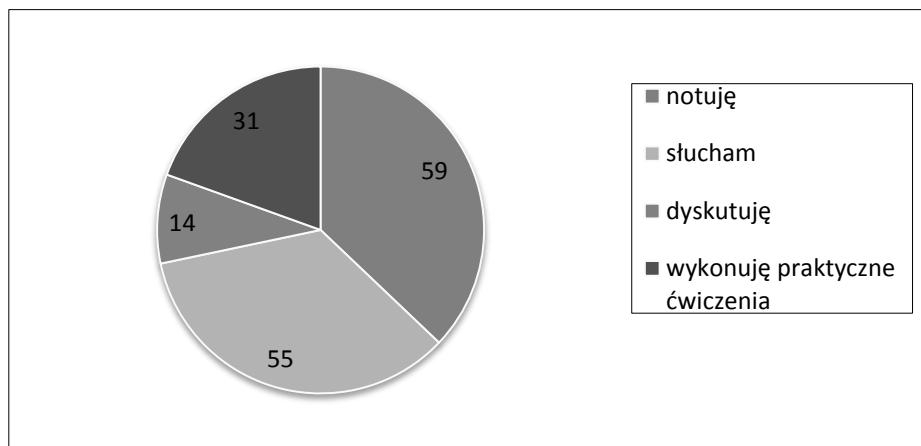
Źródło: opracowanie własne.

10. *Poczucie humoru to cecha:* A – większości nauczycieli, B – mniejszości nauczycieli.

Odpowiedzi: A – 12 wskazań, B – 60.

11. *Najczęściej na zajęciach:* A – notuję, B – słucham, C – dyskutuję, D – wykonuję praktyczne ćwiczenia.

Odpowiedzi: A – 59 wskazań, B – 55, C – 14, D – 31 (rysunek 3).

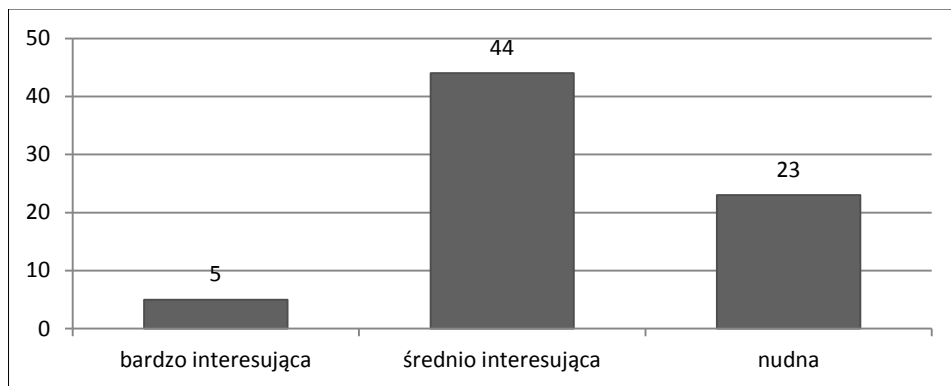

Rysunek 3. Najczęstsze czynności badanych studentów na zajęciach

Źródło: opracowanie własne.

12. *Większość zajęć jest:* A – bardzo interesująca, B – średnio interesująca, C – nudna.

Odpowiedzi: A – 5 wskazań, B – 44, C – 23 (rysunek 4).

Rysunek 4. Ocena ciekawości zajęć (czy zajęcia są interesujące)

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowanie

Większość studentów stwierdziła, że wyższy poziom wykształcenia nauczyciela akademickiego nie ma wpływu na dobrą komunikację. Wiek nauczyciela

nie ma również większego znaczenia. Najczęściej popełniane błędy przez nauczycieli to: wywyższanie się, niezrozumiałe prowadzenie zajęć, mówienie zbyt cicho. Otwartość i poczucie humoru to najważniejsze cechy osobowości nauczyciela sprzyjające dobrej komunikacji. Zajęcia sprzyjające dobrej komunikacji to ćwiczenia i laboratoria. Większość nauczycieli ma małe poczucie humoru. Zdecydowana większość studentów nie zadaje pytań po zajęciach. Najczęściej na zajęciach notują i słuchają. Większość zajęć w opinii studentów jest średnio interesująca, a często wręcz nudna.

Literatura

- Adler, R., Rosenfeld, L., Proctor, R. (2011). *Relacje interpersonalne*. Poznań: Rebis.
- Grzesiak, E., Janicka-Szysko, R., Steblecka, M. (2005). *Komunikacja w szkole*. Gdańsk: GWP.
- Hamlin, S. (2008). *Jak mówić żeby nas słuchali*. Poznań: Rebis.
- Pease, A.B. (2007). *Mowa ciała*. Poznań: Rebis.
- Petrie, P. (2013). *Komunikacja w pracy z dziećmi i młodzieżą*. Poznań: Zysk i S-ka.
- Psychologia dziś (2016). *Magazyn Psychologiczny*. Charaktery, 3.
- Retter, H. (2005). *Komunikacja codzienna w pedagogice*. Gdańsk: GWP.